

ՀՏԴ 82.09

Գրականագիտություն

Նոանե ՍԱՐՈՅԱՆ

ԵՊՀ հայ բանասիրության ֆակուլտետ,
գրականության տեսության և գրաքննադատության ամբիոնի
ասպիրանտ

E-mail euronur11@gmail.com

ԲԱՌԱՅԻՆ ԿՐԿՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՉԱՐԵՆՑԻ ՈՒԹՆՅԱԿՆԵՐՈՒՄ ԵՎ ՏՐԻՈԼԵՏՆԵՐՈՒՄ

Շատ հայ գրականագետներ գրել են բանաստեղծություններում կրկնվող հնչյունների մասին (ասոնանս, կոնսոնանս, ալիտերացիա): Սակայն բառային կրկնությունները այդքան էլ չեն հետաքրքրել նրանց: Այս հոդվածում ուսումնասիրվում են Չարենցի տրիոլետներում բառային կրկնությունների տարբեր տեսակները և դրանց առանձնահատկությունները: Բառային կրկնությունների շատ տեսակներ կան, և Չարենցը օգտագործել է դրանցից մի քանիսը (անաֆորա, էպանալեպսիս, էպիստրոֆ, անադիպլոսիս, դիակոպ և այլն): Հոդվածում նաև ասվում է՝ ինչպես են այդ բառերը օգնում հասկանալ բանաստեղծության իմաստը:

Բանալի բառեր՝ Չարենց, բանաստեղծական կայուն ձև, տրիոլետ, անաֆորա, էպանալեպսիս, էպիստրոֆ, դիակոպ, սինդետոն, ասինդետոն, պոլիսինդետոն

Н. Сароян

ОСОБЕННОСТИ ПОВТОРЯЮЩИЙСЯ СЛОВ В ОКТАВАХ И ТРИОЛЕТАХ ЧАРЕНЦА

Многие армянские литературоведы написали о букв, которые повторяются в стихотворениях (ассонанс, консонанс, аллитерация). Но повторения слов не особо интересовали их. В этой статье рассматриваются разные виды повторений и их особенности в триолетах Чаренца. Есть много видов повторений, и Чаренц использовал некоторые из них (анафора, эпанапелсис, эпистроф, анадиплосис, диакон и т.д.). В статье также говорится как эти слова помогают понимать смысл стихотворений.

Ключевые слова: Чаренц, твердые формы стихотворений, триолет, анафора, эпаналепсис, эпистрофа, диакон, синдетон, асиндетон, полисиндетон.

N. Saroyan

UNIQUE FEATURES OF REPEATED WORDS IN CHARENTS'S OCTAVES AND TRIOLETS

Many Armenian literary scholars wrote about letters, which are repeated in poems (assonance, consonance, alliteration). But the repetition of words didn't interest them. The article discusses different kinds of repetitions and their characteristics in Charents's triplets. There are many kinds of repetitions, and Charents used some of them (anaphora, epanalepsis, epistrophe, anadiplosis, diacope etc.). It is also discussed how those words help understand the meaning of poems.

Key words: Charents, fixed verse, triolet, anaphora, epanalepsis, epistrophe, diacope, syndeton, asyndeton, polysyndeton.

Խոսքի մեջ (գրավոր և բանավոր) կրկնությունը¹ ուշադրություն գրավելու ամենահեշտ միջոցն է: Կրկնվել կարող են և՛ հնչյուններ (ալիտերացիա, ասոնանս, կոնսոնանս)², և՛ բառեր, արտահայտություններ և՛ նույնիսկ նախադասություններ (անաֆորա, էպանալեպսիս, էպիստրոֆ, սինդետոն, պոլիսինդետոն, ասինդետոն, դիակոպ և այլն)³: Շրջապատված լինելով տարբեր արտահայտություններով՝ կրկնվող բառերը նորովի են բացահայտում ասելիքը: Հայ գրականությունը ուսումնասիրողների ուշադրությունից չեն վրիպել կրկնվող հնչյունները: Իսկ կրկնվող բառերի (արտահայտությունների, նախադասությունների) մասին ուսումնասիրություններ մեծ հաշվով չկան: Կրկնության այս տեսակը ևս ուշադրության է արժանի, քանի որ այն բանաստեղծությանը ոչ միայն մեղեդայնություն է հաղորդում, այլ նաև հաճախ հուշում, թե որտեղ է բանաստեղծության հիմնական իմաստը գտնելու բանալին⁴: Բառային կրկնությունների շատ տեսակներ կան (anaphora՝ բառի կամ արտահայտության կրկնությունը ամեն հաջորդ նախադասության կամ տողի սկզբում, epistrophe՝ բառի կամ արտահայտության կրկնությունը նախադասության վերջում, diacope՝ բառի կամ արտահայտության կրկնությունը

¹ Կրկնությունների մասին ավելի հանգամանալից տե՛ս **Ю. М. Лотман**, *О поэмах и поэзии*, Санкт-Петербург “Искусство-ПИС”, 1996, стр.50-54, 71-77.

² Կոնսոնանսի և ալիտերացիայի տարբերությունը այն է, որ կոնսոնանսը բառի վերջում հանդիպող տառի (հնչյունի) կրկնությունն է: Իսկ ալիտերացիայի դեպքում կրկնվում են այն տառերը (հնչյունները), որոնք գտնվում են բառի սկզբում կամ շեշտվող վանկում: Քանի որ հայերենում բառի վերջին վանկն է շեշտվում, այդ պատճառով ալիտերացիան և կոնսոնանսը կարող են համընկնել:

³ Կրկնությունների ամբողջական ցանկին ծանոթանալու համար տե՛ս The Princeton Encyclopedia Of Poetry & Poetics, Fourth Edition, New Jersey, Princeton University Press, 2012. [https://en.wikipedia.org/wiki/Repetition_\(rhetorical_device\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Repetition_(rhetorical_device))

⁴ Տե՛ս **Ю. М. Лотман**, *О поэмах и поэзии*, Санкт-Петербург “Искусство-ПИС”, 1996, стр.73.

նրանց միջև մեկ կամ մի քանի բառի առկայության դեպքում, epanalepsis՝ բառի կրկնությունը մի տողի սկզբում և մյուսի վերջում, homeoptoton՝ բառերի վերջավորությունների կրկնություն, syndeton՝ երկու բառի «և» կամ «ու» շաղկապների միջոցով միացում, polysyndeton՝ երկուսից ավել բառերի «և» կամ «ու» շաղկապների միջոցով միացում, asyndeton՝ շաղկապների բացակայություն, antimetabole՝ նույն նախադասության կրկնությունը բառերի հակառակ դասավորությամբ և այլն...): Կրկնություններ հանդիպում են հատկապես բանաստեղծական կայուն ձևերում: Մասնավորապես ֆրանսիական բանաստեղծական կայուն ձևերը (ռոնդո, տրիոլետ, վիլլանել և այլն) կառուցվում են կրկնությունների հիման վրա: Բանաստեղծական կայուն ձևերից զերծ չէ նաև հայկական պոեզիան: Տրիոլետների, ռոնդոների և այլ կայուն ձևերի բազմաթիվ օրինակների կարելի է հանդիպել և՛ արևմտահայ, և՛ արևելահայ բանաստեղծների մոտ: Չարենցը, սակայն, եզակի է, քանի որ նրա գրական հետաքրքրությունների շրջանակը չի սահմանափակվում բանաստեղծական մի քանի կայուն ձևերով. «...Չարենցը ավելի շատ տաղաչափական ձևեր է կիրառել, քան մնացած հայ բանաստեղծները միասին վերցրած: Եվ դա՝ սկսած տաղաչափական զանազան համակարգերից, ուղղական գործոնների՝ չափերի, հանգերի, տների բազմատեսակ կիրառությունից մինչև արևելյան և արևմտյան բանաստեղծության ձևերը (գազել, մուխամազ, բեյթ, ռուբայի, դիստիքոս, տրիոլետ, սոնետ, ռոնդո), հնագույն ուղղական եղանակներից մինչև նորագույն հնարանքները, ամենադասական կառուցվածքներից մինչև ամենանորը, անգամ արտառոցը: Չարենցին կարելի է անվանել ոչ այլ ինչ, քան նորագույն պոեզիայի «մայրաքաղաք», բանարվեստի օրենսդիր ու նոր դարագլխի հիմնադիր»¹:

Չնայած որ «Ութնյակներ արևին» շարքի ութնյակները բանաստեղծական կայուն ձևերին չեն պատկանում, այնուամենայնիվ հետաքրքիր է դրանք ներկայացնել ութ տողից բաղկացած տրիոլետների հետ համեմատության համատեքստում: Այս համեմատությունը հնարավորություն է տալիս նաև բացահայտել տրիոլետների կառուցվածքային հետաքրքիր կողմերը:

Ութնյակներում հաճախակի է հանդիպում անաֆորան.

Ու նորից ելած խանդավառ,
Օրերի կապույտ բանտում,
Ցրում է լո՛ւյս ու գոհար,
Ծփում է ու վառ խնդում:
Ով որ կա խեղճ ու անտուն,
Ով որ կա մերկ ու վիհատ –
Թող այսօր խնդա խնդուն,

¹ Դ. Գասպարյան, Մովսեսիայի պոեզիայի տաղաչափությունը, Երևան, 1979, էջ 225:

Թող լինի լուրթ ու զվարթ...

Անաֆորա հանդիպում է ութնյակի երկրորդ քառատողում: Քառատողի առաջին երկու տողերը մեկ ամբողջություն են կազմում երկրորդ երկու տողերի հետ: Առանց անաֆորայի՝ նախադասությունը կունենար հետևյալ տեսքը՝ «Ով որ կա խեղճ ու անտուն, մերկ ու զվարթ, / Թող այսօր խնդա խնդուն, լինի լուրթ ու զվարթ»: Այս նախադասությունը գուրկ չէ երաժշտականությունից, քանի որ «ով որ կա» և «թող լինի» արտահայտությունները ունեն հավասար վանկեր, և դրանք բանաստեղծությունից հանելով՝ տողերի արտասանության ժամանակը դարձյալ մնում է նույնը: Եվ երկրորդ՝ «անտուն» և «խնդուն» բառերը միասին կազմում են ներքին հանգ, իսկ «վհատ» և «զվարթ» բառերը հանգավորվում են միմյանց հետ: Հետևաբար՝ տվյալ ութնյակում անաֆորան որոշ չափով երկարացնում է նախադասությունը և այն արտասանելու ժամանակը: Քառատողի առաջին երկտողում «ով որ կա» արտահայտությունը չի բաժանում դրանից հետո եկող բառերը. այսինքն՝ մարդկանց մի մասը ոչ թե «խեղճ ու անտուն» են, մյուս մասը՝ «մերկ ու վհատ», այլ միևնույն մարդիկ և՛ «խեղճ ու անտուն» են, և՛ «մերկ ու վհատ»: Նույնիսկ երա՛ հաջորդ տողերում. ոչ թե «խեղճ ու անտուն» մարդիկ «խնդան խնդուն», իսկ «մերկ ու վհատ» մարդիկ «լինեն լուրթ ու զվարթ», այլ այդ բոլոր մարդիկ և՛ «խնդան խնդուն», և՛ «լինեն լուրթ ու զվարթ»:

Անաֆորան կապված է կոնկրետ տողերի հետ: «Բորբ մի աղջիկ զարկեց ձեռքով իր բոց կոնքին...» ութնյակում անաֆորա հանդիպում է առաջին քառատողի վերջին երկու տողերում.

Հազար վարդեր կրակվեցին շուրջը, կողքին,
Հազա ք խաշխաշ, ու գարնան օր, ու ծիածան:

«Հազար» բառը ցույց է տալիս ենթակայի (վարդերի, խաշխաշների, գարնան օրերի, ծիածանների) քանակը, իսկ քանի որ ենթակաները ութնյակի տվյալ հատվածում շատ են, բանաստեղծը ճիշտ է համարել դրանք երկու տողի մեջ տեղավորել՝ չխախտելու համար տողերում վանկերի քանակը և երաժշտականությունը:

Անաֆորաներ կան նաև այլ ութնյակներում՝ «Ինչ որ լավ է՝ վառվում է ու վառում...» ինչ որ լավ է, «Բայց ինչու՞ միայն կիրք ու կին...» նույն, «Ու նորից ելած խանդավառ...» ով որ կա, թող, «Հոսում է տաք, ինչպես հեշտանք, կամ ձուլյ ոսկի...» հոսում է:

«Փայլում են ոսկի սվիններ» ութնյակում ամբողջական տողեր են կրկնվում, որոնք կարելի է նաև համարել ոչ միայն անաֆորա, այլ նաև էպիստրոֆ.

*Փայլում են ոսկի սվիններ,
Պսպղում է ոսկի մի վահան,*

Ոսկեդեմ արևի վրա

Փայլում են ոսկի սվիններ:

Ախ, ինչ լա՛վ է զինվել ու զինել

Արևով, արյունով, - ահա

Ոսկեդեմ արևի վրա

Փայլում են ոսկի սվիններ...

Առաջին տողը նույնությամբ կրկնվում է չորրորդ և ութերորդ տողերում, իսկ երրորդը՝ յոթերորդ: Այն տողերի կրկնությամբ տրիոլետ է հիշեցնում, բայց տրիոլետների շարքին դասելը տվյալ դեպքում ճիշտ չէ, քանի որ տողերի կրկնությունը չի հետևում դասական տրիոլետի տողերի կրկնության ձևին: Ութնյակը ունի A-b-B-A/a-b-B-A հանգավորում, իսկ տրիոլետները՝ A-B-a-A/a-b-A-B կամ A-B-b-A/b-a-A-B¹: Հավանաբար, Չարենցը ինքն էլ հաշվի է առել այս հանգամանքը և բանաստեղծությունը գետեղել ոչ թե տրիոլետների, այլ ութնյակների շարքում: Եթե տրոլետներում նախադասությունը տարբեր տողերի միջև կիսելու դեպքում A-ն նախադասության սկիզբ կարող է լինել, իսկ B-ն՝ շարունակություն կամ ավարտ, ապա վերոնշյալ ութնյակում նախադասության սկիզբը B-ն է: Չնայած որ բանաստեղծությունը սկսվում է «Փայլում են ոսկի սվիններ» նախադասությամբ, այնուամենայնիվ երրորդ և յոթերորդ տողերը տվյալ նախադասության սկիզբ են ծառայում, և դրանք որպես առանձին միավոր հանդես չեն գալիս:

Անաֆորայի օրինակներ կարելի է գտնել բոլոր տրիոլետներում, քանի որ տրիոլետների հիմնական առանձնահատկությունը տողերի կրկնությունն է: Սակայն սա նաև, ինչպես արդեն ասացինք, էպիստրոֆ է, որովհետև որոշ տողեր վերջանում են նույն բառով, արտահայտությամբ կամ նույնիսկ նախադասությամբ.

Գիտե՞ք, որ գարուն է արդեն,

Բոլորը թափվել են փողոց.

Լսու՛մ եք անուշ մի զնգոց –

Գիտե՞ք, որ գարուն է արդեն:

Դյուրում են շրթերը վարդե,

Սրտերը կրակ են ու բոց –

Գիտե՞ք, որ գարուն է արդեն,

Բոլորը թափվել են փողոց:

Ի տարբերություն անաֆորայի (եթե այն ոչ թե ամբողջական տողին, այլ տողասկզբին է վերաբերում)¹ էպիստրոֆը հանգավորմանը մասնակցող

¹ Տե՛ս **James Noble Holm**, *Poetry And Its Forms*, New York, G.P. Putman's Sons, 1938, p. 375-377.

կրկնություն կարող է լինել: Տվյալ տրիոլետում կրկնվող տողերը առանձին նախադասություններ են: Երկու առանձին նախադասություններ որպես կրկնվող տողեր կան նաև այլ տրիոլետներում («Իմ երգը միշտ Ձեզ է երգում՝ / Դուք երգ ու հմայք եք, տիկի՛ն...», «Երգում է ծովը, դաշտը, հովը, / Ամեն՛ն ինչ երգ է ու շշուկ...», «Հիմա ամեն ինչ անհիմաստ է, / Իզուր այդպես դու շիկներցիր...» և այլն): Քիչ չեն նաև այն տրիոլետները, որտեղ կրկնվող տողերը միասին կազմում են ամբողջական նախադասություն («Երեկ Ձեր պրոֆիլը այնքան, / Այնքան հմայիչ էր, գիտե՞ք...», «Ձեր դեմքի էմալը երեկ / Հստակ է, որպես ապակի...», «Այսօր Ձեր մատները, տիկի՛ն, / Նման են հեռու մի հուշի...», «Շրշում են իմ շուրջը, շրշում / Շորեր ու շորեր կանացի...» և այլն):

Քանի որ տրիոլետների հիմնական առանձնահատկությունը տողերի կրկնությունն է, ապա այստեղ էպիստրոֆը իր ողջ հնարավորություններով հանդես գալ չի կարող: Այլ բանաստեղծություններում էպիստրոֆի միջոցով կարելի է և՛ թեման ընդարձակել, և՛ նույն բառը տարբեր իմաստ ու բովանդակություն ունեցող նախադասություններում օգտագործել: Տրիոլետները այս տեսանկյունից սահմանափակ հնարավորությունն են տալիս, քանի որ իրար հաջորդող տողերի կրկնությունը չի թույլատրում բառեր ավելացնել և պակասեցնել:

Առանձնակի հետաքրքրություն է ներկայացնում հոմեոպոտոնը, որը ենթադրում է տարբեր բառերի միևնույն վերջավորությունը ունենալը.

Նետե՛լ է երկաթե մի ձեռք
Դեպի վեր ոսկի մի ծնծղա.
Բռնկվել է ոսկի ծնծղան,
Դարձել է արնածոր մի վերք:
Վառվել է երկնքում հակինթ
Ու ծորում է արյունը յուր կեզ,-
Զոհվե՛լ է երկնքում վճիտ.-
Ինչքան լա՛վ է հատնումը հրկեզ...

Հոմեոպոտոնը հանդիպում է համարյա բոլոր հանգավորվող բանաստեղծություններում, եթե գործ ունենք ճշգրիտ հանգավորման¹ հետ: Հանգավորվող բառերից հոմեոպոտոնի օրինակ են **կեզ-հրկեզ** բառերը: Բանաստեղծը հոմեոպոտոնի «փունջ» է ստեղծում տողի ներսում: **Նետել է, բռնկվել է, դարձել է, վառվել է, զոհվել է** բառերը դրա լավագույն օրինակն են: Այս բառերի միջոցով տողերի սկզբում ներքին հանգ է գոյացել:

¹ Տե՛ս **Էդ.Ջրբաշյան, Հ.Մախչանյան**, *Գրականագիտական բառարան, Երևան, «Լույս» հրատարակչություն, 1980, էջ 175:*

«Այն արևն է՝ կարմիր ու հասուն...» ութնյակում միայն «է» օժանդակ բայի միջոցով է հոմեոպատոտոն ստեղծվում, քանի որ դրանից առաջ ընկած բառերը պատկանում են տարբեր խոսքի մասերի՝ արևն է, կախվել է, բորբոքում է, լավ է: «Աղջկա կոնքերի նման...» ութնյակում հոմեոպատոտոնների քանակը շատանում է. «-ում» և «է»՝ վառվում է, խնդում է, «են»՝ վրնջում են, նժույգներ են, խոսք են: Հոմեոպատոտոնը հետաքրքիր է նաև **երագուն, կիզուն, հասուն, անհուն** բառերի դեպքում: Բոլորը միասին ունեն «-ուն» հոմեոպատոտոն, իսկ **երագուն և կիզուն** բառերի դեպքում՝ «-զուն»:

Հոմեոպատոտոններ հանդիպում են այլ ութնյակներում ևս. «Ինչ որ լավ է՝ վառվում է ու վառում...»՝ վառում, աշխարհում, հրում, մոխրացիք, վառվիք, «Տեսնում եմ՝ արևի վրա...»՝ վրնջում են, ծծում են, վախենում են, բորբոքվել են, մերկացել են, «Արնակեզ, սուր մի նիզակ...»՝ նիզակ, պսակ, նշան, շուշան, նիշ, ուրիշ և այլն:

Հոմեոպատոտոն կա նաև տրիոլետներում՝ «Երեկ Ձեր պրոֆիլը այնքան...»՝ հմայիչ էր, դյուրիչ էր, պրոֆիլը, սանրվածքը, ժպիտը, մանկան, այնքան, «Ձեր դեմքի էմալը երեկ...»՝ հստակ էր, կարտո էր, «Այսօր Ձեր մատները, տիկի՛ն...»՝ մաղում են, նման են, հուշի, փռշի, ուրիշի, «Շրշում են իմ շուրջը, շրշում...»՝ կանաչի, գնաչի, փողոցի, լսում եմ, անցնում եմ, «Երգում եմ ծովը, դաշտը, հովը...»՝ ծովը, դաշտը, հովը, սիրտը, «Հիմա ամեն ինչ անիմաստ է...»՝ կյանքը, իմաստը, ծովը, դեկը, լաստը, նավը և այլն:

«Իմ երգը միշտ Ձեզ է երգում...» տրիոլետում կարելի է հանդիպել հետաքրքիր հոմեոպատոտոնի: Սա կապված է նաև հայերենի առանձնահատկության հետ: «Հմայք եք» հնչաբառը կարող է հոմեոպատոտոն կազմել «լսեք» բառի հետ: «Գիտե՞ք, որ գարուն է արդեն...» տրիոլետում «գիտեք» բառը հոմեոպատոտոն է կազմում է «լսում եք» հնչաբառի հետ:

Սակավ հանդիպում է անտիմետաբոլը.

Երեկ Ձեր պրոֆիլը այնքան,
Այնքան հմայիչ էր, գիտե՞ք,
 Եվ Ձեր սանրվածքը թեք
 Երեկ հմայիչ էր այնքան:
 Դյուրի՛չ էր Ձեր ժպիտը մանկան,
 Ձեր քաղցր ժպիտը՝ սրտաբեկ,-
 Երեկ Ձեր պրոֆիլը այնքան,
Այնքա՛ն հմայիչ էր, գիտե՞ք...

Տրիոլետում դասական ձևից փոքր-ինչ շեղում կա: Առաջին տողը նույնությամբ չորրորդում կրկնելու փոխարեն բանաստեղծը առաջին երկու տողերը միաձուլել է միմյանց:

Քիչ չեն սինդեոնները ութնյակներում. «Ես գիտեմ՝ արևի վրա...»՝ վերք ու ժանգ, կուրծք ու ծիծ, վերք ու քրքիջ, «Արնակեզ, սուր մի նիզակ...»՝ փառք ու պսակ, լույս ու շուշան, «Կարծես ես ճամփա եմ ընկել...»՝ զվարթ ու անփույթ, հրաշք է ու տենդ, «Բայց ինչու՞ միայն կիրք ու կին...»՝ կիրք ու կին, շոգ ու հեշտանք, տխրություն ու մուժ, կարմիր ու լուսե, «Փայլում են ոսկի սվիններ»՝ զինվել ու զինել, «Ու նորից ելած խնդավառ...»՝ լույս ու գոհար, խեղճ ու անտուն, մերկ ու վիատ, լուրթ ու զվարթ, «Միայն խմիր արեգակի բույրը ջինջ...»՝ բուրմունք ու սեր, երգ ու գույն, ոսկի ու ծափ, կանչ ու ճիչ: Հետաքրքրական է, որ հանդիպում է ոչ թե «և», այլ «ու» շաղկապը: Նույնն է նաև պոլիսինդետոնի պարագայում. «Բորբ մի աղջիկ զարկեց ձեռքով իր բոց կոնքին...»՝ հազար խաշխաշ, ու գարնան օր, ու ծիածան, «Հոսում է տաք, ինչպես հեշտանք, կամ ձուլյ ոսկի...»՝ հոսում է ծանր, ու հորդահոս, ու արնավառ, բարձր ճիչեր, ու հրդեհներ, ու ծիածան: Ութնյակներում հանդիպում է նաև ասինդետոն՝ «Ինչպես շոգ, ճնշող ոսկի...»՝ բրոնզեձուլյ, հասուն, հոսուն: Ասինդետոն կա նաև տրիոլետներում՝ «Երգում է ծովը, դաշտը, հովը...»՝ ծովը, դաշտը, հովը:

Չարենցի հեղինակած շարքերում իշխում է իմաստի ամբողջական ընկալումը, ամեն բանաստեղծության մեջ դրա յուրովի մեկնաբանումը. ««Ութնյակներ արևին» շարքում՝ որպես մի կուռ համակարգ, հնչում է չարենցյան վստահ, պոռթկուն և իմաստուն ձայնը: Բոլոր բանաստեղծությունները գրված են ներկա ժամանակով, ամեն ինչ կատարվում է հենց հիմա, և ընթերցողին էլ է թվում, որ ինքն էլ է բանաստեղծության մեջ, ինքն էլ է մասնակից կյանքի ու կենսասիրության այդ հրավառությանը»¹: Մա նաև ութնյակներում տեղ գտած կրկնությունների շնորհիվ է տեղի ունենում:

Չարենցի՝ տաղաչափական և բանաստեղծական ձևերի նկատմամբ ցուցաբերած հետաքրքրությունը չի մնացել միայն ցանկության շրջանակներում: Նա ոչ միայն փորձել է ուսումնասիրել դրանք, այլ նաև լայնորեն կիրառել է: Իգուր չէ, որ բանաստեղծը գրել է և՛ տարբեր կառուցվածքներ ունեցող բանաստեղծություններ, և՛ օգտագործել է հանգի տարաբնույթ ձևեր (իգական, արական, ճշգրիտ, մոտավոր հանգեր): Իսկ բառային կրկնությունները ևս մեկ հորիզոն են բացում Չարենցի բանաստեղծությունները վերլուծելու տեսանկյունից:

¹ *Աստղիկ Բեքմեզյանի նշվ. աշխ., էջ 229:*

Գրականություն

1. **Բեքմեզյան Ա.**, Տողամիջյան ընթերցումներ, Երևան, «Վան Արյան», 2016թ., 336 էջ:
2. **Գասպարյան Դ.**, Սովետահայ պոեզիայի տաղաչափությունը, Երևան, 1979, 388 էջ:
3. **Զրբաշյան Էդ., Մախչանյան Հ.**, Գրականագիտական բառարան, Երևան, «Լույս» հրատարակչություն, 1980, 352 էջ:
4. **Лотман Ю. М.**, О поэтах и поэзии, Санкт-Петербург “Искусство-ПССБ”, 1996, 848 стр.
5. The Princeton Encyclopedia Of Poetry & Poetics, Fourth Edition, New Jersey, Princeton University Press, 2012. 1680 p.
6. **James Noble Holm**, Poetry And Its Forms, New York, G.P. Putman’s Sons, 1938, p. 500.
7. [https://en.wikipedia.org/wiki/Repetition_\(rhetorical_device\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Repetition_(rhetorical_device))

Հոդվածը տպագրության է երաշխավորել խմբագրական խորհրդի անդամ, ր.գ.դ. Ս.Ա.Խանյանը: